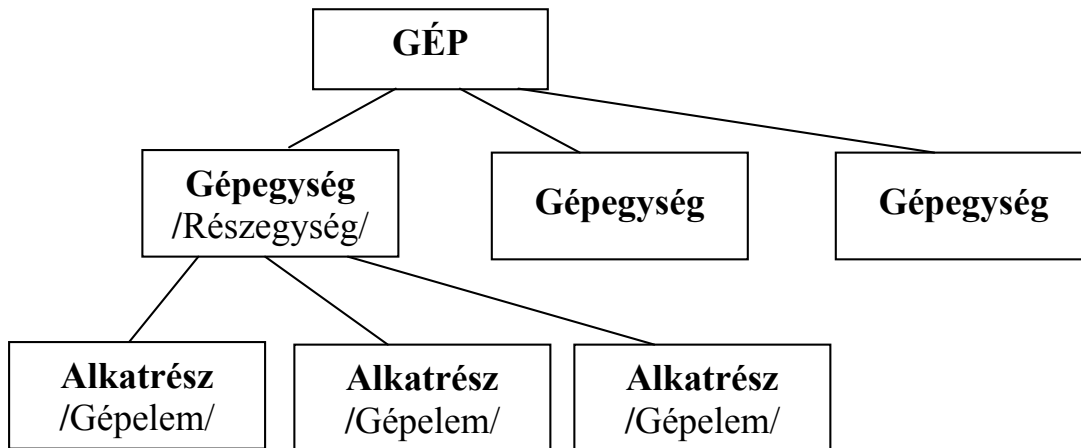

GÉPELEMEK

A gépeket alkatrészekből, gépegységekből állítják össze. A gépelemek olyan szerkezeti egységek, amelyek a különféle gépeken a gép rendeltetésétől függetlenül azonos feladatot látnak el.

GÉPELEMEK CSOPORTOSÍTÁSA

- KÖTŐGÉPELEMEK
- FORGÁST KÖZVETÍTŐ GÉPELEMEK
- TENGELYKAPCSOLÓK
- FORGÁST ÁTSZÁRMAZTATÓ GÉPELEMEK
- MOZGÁST ÁTSZÁRMAZTATÓ GÉPELEMEK
- FÉKSZERKEZETEK
- EGYÉB GÉPELEMEK

KÖTŐGÉPELEMEK

Cél: erőhatásokkal szemben szilárd kötés létesítése és fenntartása

Két csoport: - oldhatatlan
- oldható

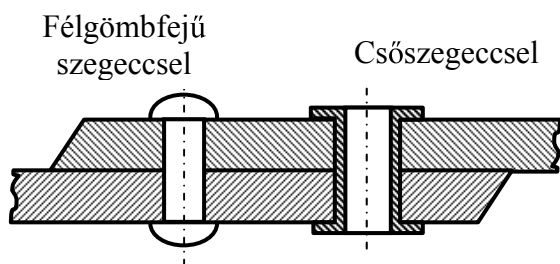
Oldhatatlan kötések:

Jellemző: a kötés csak forgácsolással oldható

SZEGECSKÖTÉS

Változatai: - Szilárd kötés
- Tömítő kötés
- Tömítő szilárd kötés

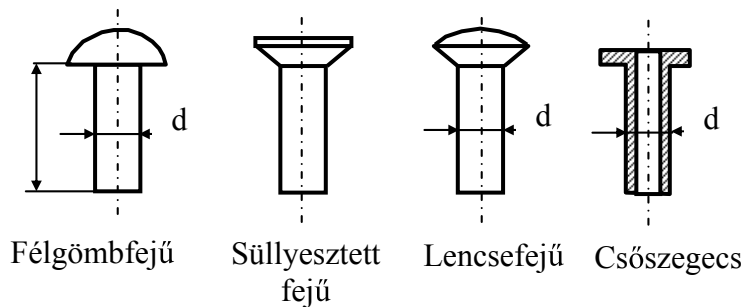
Általános szegecskötés:

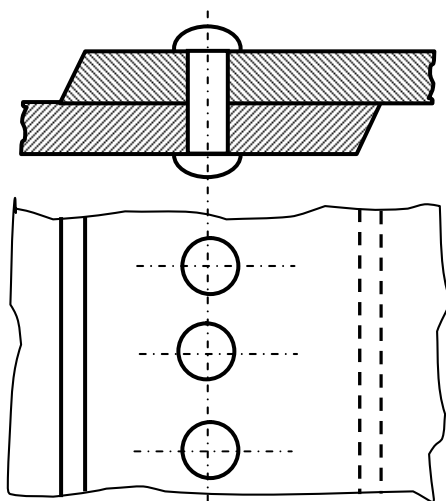
Szegecsstípusok:

Jellemző méretek:

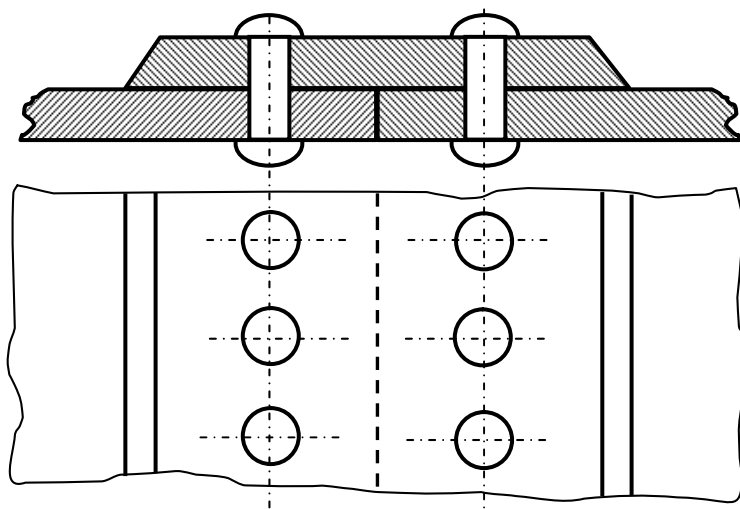
- átmérő: d
- hossz: l

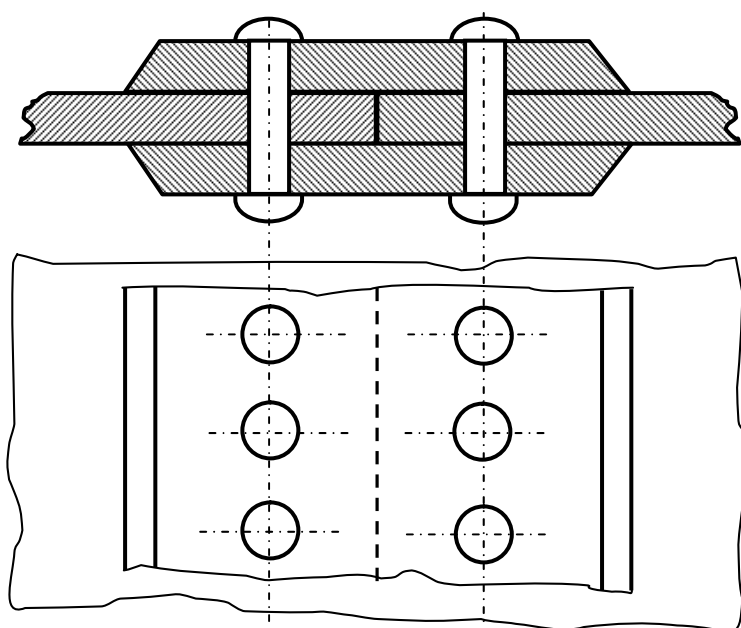
Szegecskötési módok:

Átlapolt egysoros

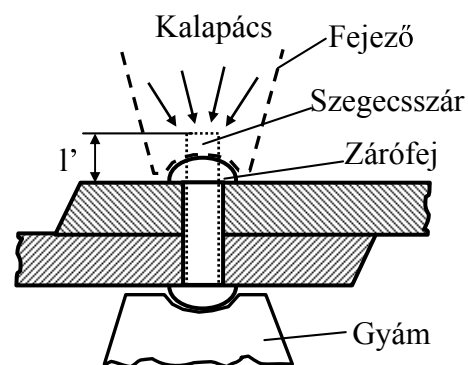

Egyhevederes

Kéthevederes

Szegecskötés készítése:

$l' = 1,5d \rightarrow$ félgömb zárófej

$l' = 0,5d \rightarrow$ süllyesztett fejhez

KÜLÖNLEGES SZEGECSKÖTÉSEK

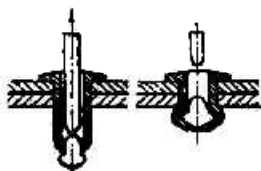
Vakszegecsek – csak egy oldalról hozzáférhető szerelési helyeken alkalmazzák.

Robbanószegecs:

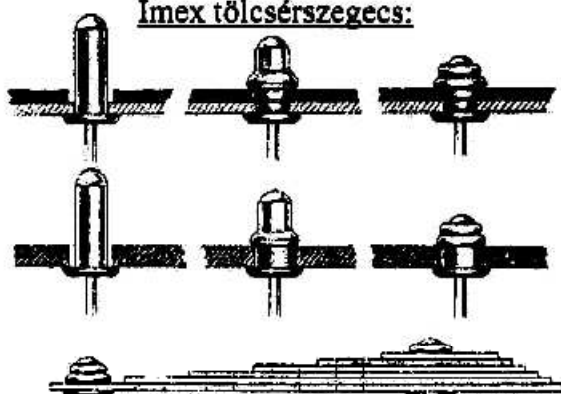
Az üreges szegecsszárban robbanó töltetet helyeznek el, amely kb. 130 °C-os melegítésre robban.

Pop-szegecs:

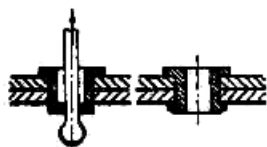
A tű meghúzásával a kötés létrejön, majd a gyengítés helyén a tű elszakad.

Imex tölcsérszegecs:

- zárófejoldal teljesen zárt,
- nem feltétlenül fontos a pontos furat,
- hosszirányba zömül → kitölti a furatot,
- rezgésbiztos, fröccsenő víz ellen tömítő kötés,
- nagy átfogási tartomány → 3-5 hagyományos húzszegecs átfogási tartományával egyezik meg
- kis átfogásnál több lépcsőben rogyik meg,
- nagy átfogásnál 1 lépcsőben rogyik meg (zömül).

Üreges szegecs:

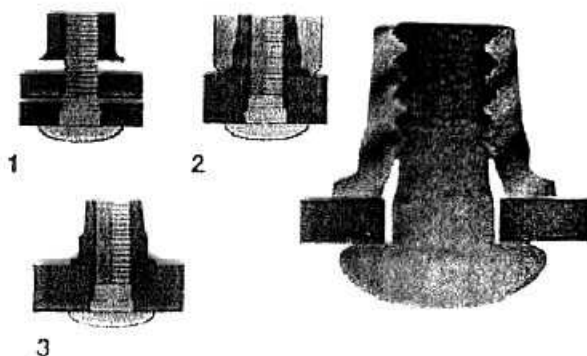
- egy tűskét húznak keresztül az üreges szegecsen,
- a húzótüske kónuszos vége a szegecset felbővíti,
- húzótüskére felfűzve sorozatszegecselésre használható,
- automatikus adagolás, 1500 szegecs/óra teljesítmény.

Csapos szegecs:

- a kívülről beütött szeg a szegecs hasított végét szétfeszíti.

Csapszegecs – a bordázott szegecsszárra tűske segítségével előfeszítés után

- nagy szorítási tartomány,
- előfeszített kötés → nagy szilárdság,
- vibrációbiztos kötés,
- csapszakadás a záróhüvellyel egy magasságban.

HEGESZTETT KÖTÉSEK

A kötés helyén az alapanyagot hevítjük majd sajtolással vagy az anyag megömlesztésével egyesítjük.

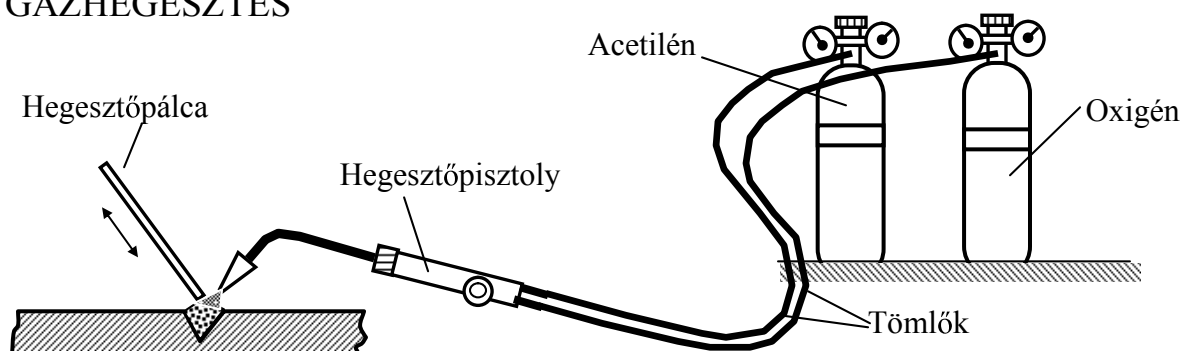
Kötőhegesztési eljárások

- Ömlesztőhegesztés
- Sajtolóhegesztés
- Ömlesztve sajtoló hegesztés

Ömlesztőhegesztés

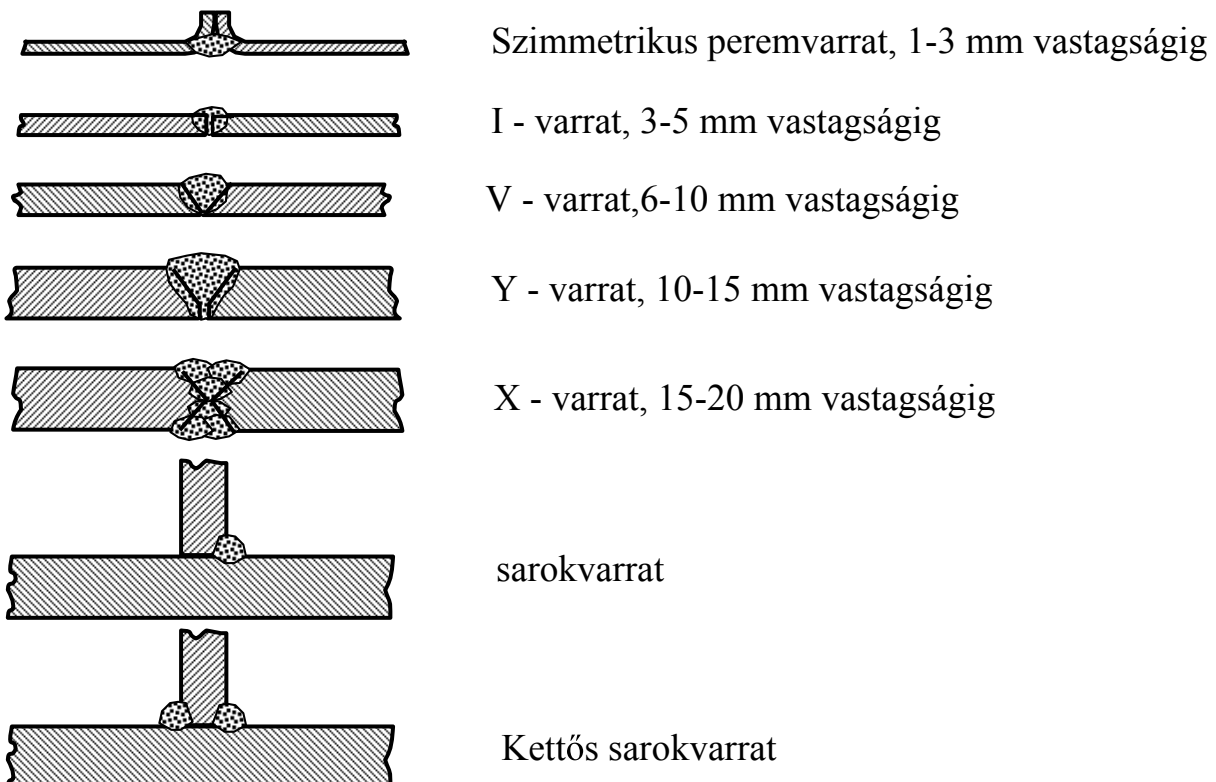
Az alapanyagot megolvasztva hozaganyaggal (hegesztőpálca, elektróda) egyesítjük az alkatrészeket.

GÁZHEGESZTÉS

A láng magas hőfoka megolvasztja az alapanyagot és a pálcát. A kötés minőségét nagymértékben befolyásolja a hegesztőpálca anyaga.

VARRATFAJTÁK

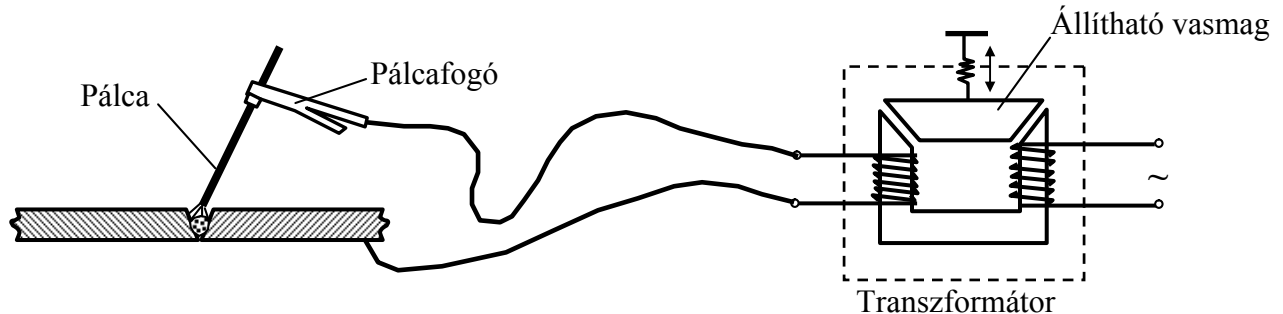

Ívhegesztés:

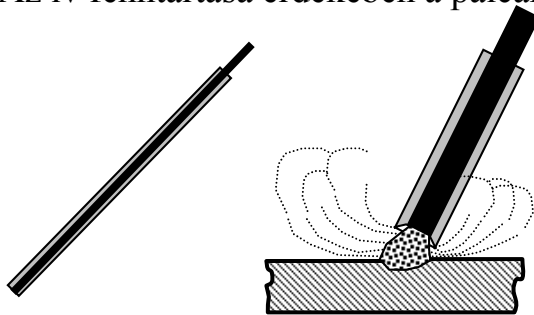
Az olvasztáshoz szükséges hő elektromos ívvel hozzák létre.

Az áramforrás: - hegesztőtranszformátor, vagy
- hegesztődinamó

Az ív létesítéséhez kis feszültség és nagy áramerősség szükséges.

Az ív fenntartása érdekében a pálcák bevonattal készülnek.

A bevonat elzárja a levegőt az ívtől, a varrat felületén megszilárdul és megakadályozza a gyors lehűlést, a varrat megedződését.

Az ívhegesztésnél alkalmazott varratok megegyeznek az előbbiekkal.

A kézi ívhegesztés adatai:

- Gyújtófeszültség: 60 – 80 V
- Üzemi feszültség: 16 – 26 V
- Áramerősség: 70 – 400 A

A beállítandó hegesztőáram a hegesztőpálca átmérőjének függvénye:

$$I = 40 \cdot D - 30 \text{ [A]} \quad D: \text{ az elektróda átmérője [mm].}$$

Védőgázos hegesztés: ~ az ív környezetében a megolvadt fém oxidációját védőgáz alkalmazásával akadályozza meg.

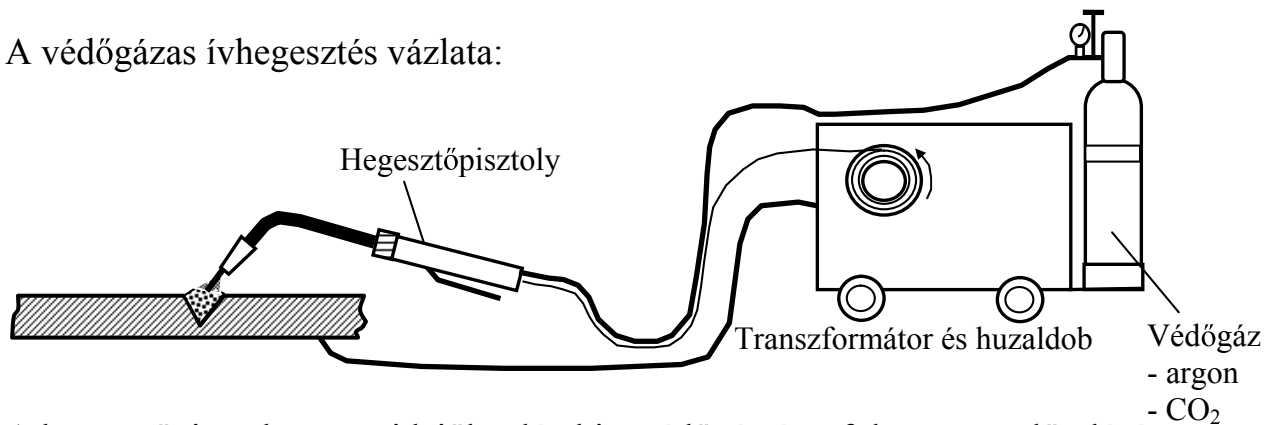
Védőgáz lehet: - argon
- széndioxid

AFI- hegesztés → Argon védőgázos Fogyóelektródás Ívhegesztés
- a hegesztőpálca a hozaganyag

AWI- hegesztés → Argon védőgázos Wolfram elektródás Ívhegesztés
- az ív a wolfram elektróda és a tárgy között keletkezik,
- a pálcát az ívbe tartva olvasztjuk meg.

CO₂- védőgázos fogyóelektródás hegesztés.

A védőgázos ívhegesztés vázlata:

A hegesztőpisztolyon egyidejűleg lép ki a védőgáz és a folyamatos előtolású acélhuzal, mint hozaganyag.

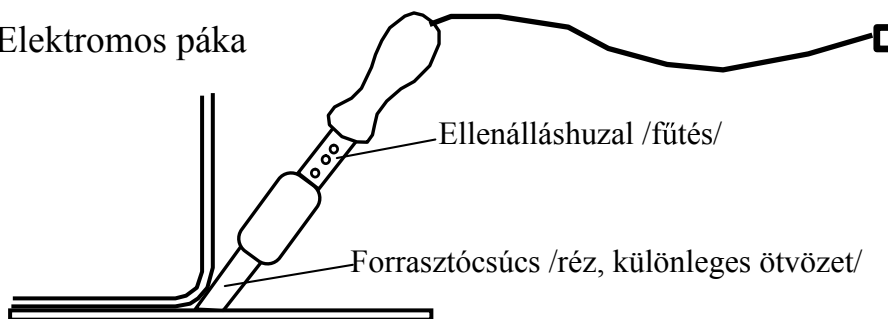
FORRASZTÁS

Az összekötendő elemek közé ömlesztett forrasztóanyagot viszünk. A forrasztó alacsony olvadáspontja miatt ($T_{olv.} = 210-230\text{ }^{\circ}\text{C}$) az alapanyag szilárd marad. A kötést a megszilárduló forrasztóanyag biztosítja.

Két változata: - lágy forrasztás → forrasztó: forrasztóóló
- kemény forrasztás → forrasztó: réz vagy ezüst

A forrasztás eszközei: - forrasztóóló
- forrasztópáka
- hegesztőkészülék

Elektromos páka

Csak tiszta felületek forrasztathatók. → mechanikus és vegyi tisztítás

A forrasztáshoz szükséges anyagok: hig sósav, foszforsav, forrasztósó, gyanta.

RAGASZTÁS

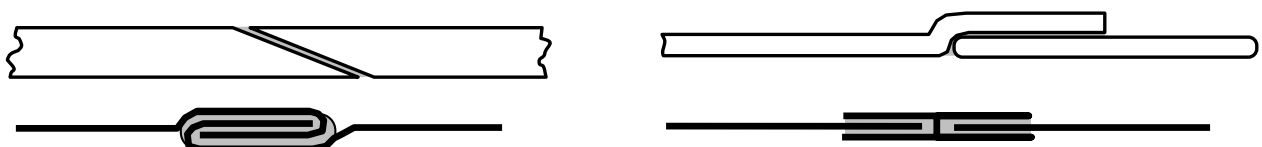
A felületek közé vékony ragasztóréteget viszünk, amely adhéziós kötést biztosít.

A fémragasztók általában két komponensű műanyagragasztók.

Felületelőkészítés: tisztítás, aktivizálás (mechanikai vagy vegyi)

Kötési idő: ragasztótól függően 1-2 perc – 10-20 óra.

Ragasztott kötések:

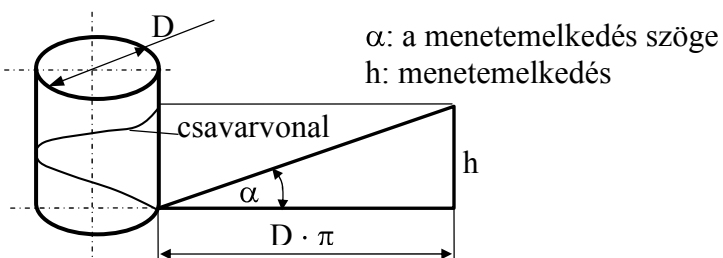
Oldható kötések

Az alkatrészek és a kötőelemek jelentősebb sérülése nélkül oldható a kötés.

CSAVARKÖTÉS

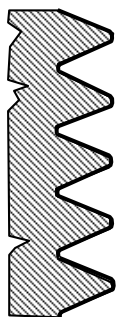
A leggyakrabban alkalmazott kötési mód. - A kötet egy menetes orsó /csavarorsó/ és egy menetes furat /csavaranya/ segítségével hozzuk létre.

A csavarvonal származtatása:

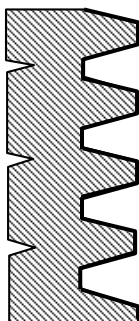
Menetprofilok:

Élesmenet

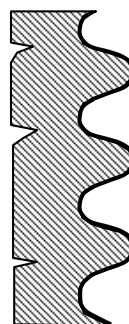
Kötőcsavarokhoz használják, a nagyobb súrlódás miatt az egyenlő szárú háromszög profilt alkalmaznak.

Trapézmenet

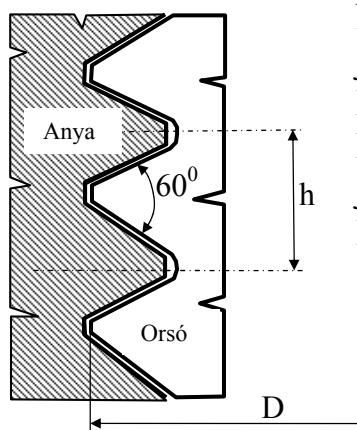
Mozgató csavarokhoz használják, lehetnek egy vagy két bekezdésűek.

Zsinórmenet

Szennyeződésre érzéketlen, vasúti kocsik összekapcsolásához, csőszelvényekhez használják.

Métermenet jelölése

Normál métermenet jelölése: M

Pl. M 10

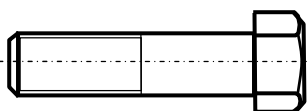
Finommenet

jelölése: M x h

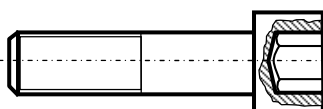
Pl. M 16 x 1,5

Normál menet		Finom menet
D	h	D x h
M 8	1,25	M 8 x 1
M10	1,5	M 10 x 1,25
M16	2	M 16 x 1,5
M20	2,5	M 20 x 2
M24	3	M 24 x 2
M30	3,5	M 30 x 2
M 36	4	M 36 x 3

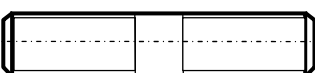
Kötőcsavarok:

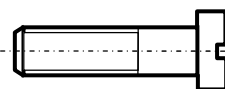
Hatlapfejű csavar

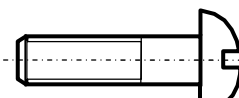
Belső kulcsnyílású csavar

Ászok- vagy töcsavar

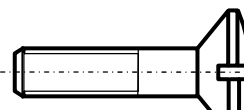
Hengeresfejű

Félgömbfejű

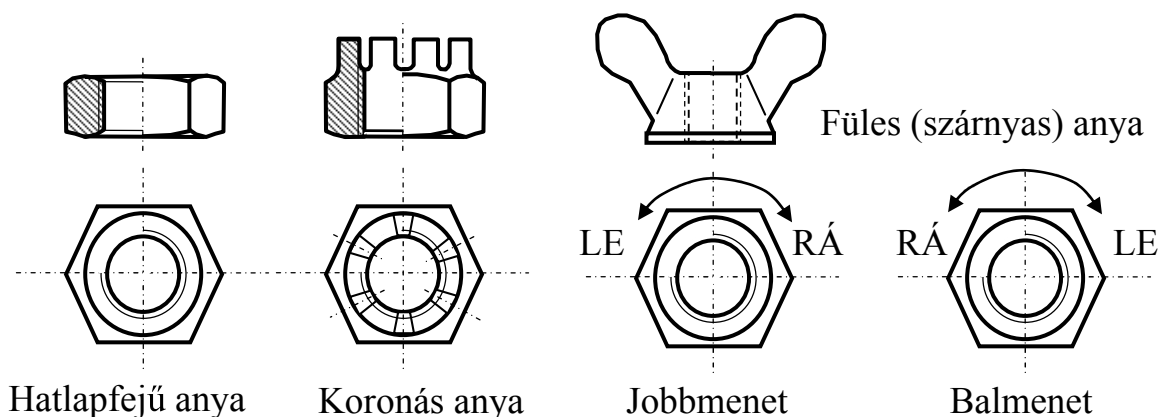

Süllyesztett fejű

Lencsefejű

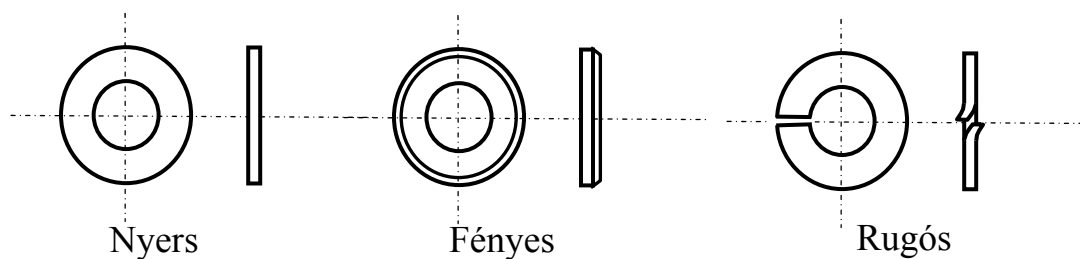
Csavaranyák:

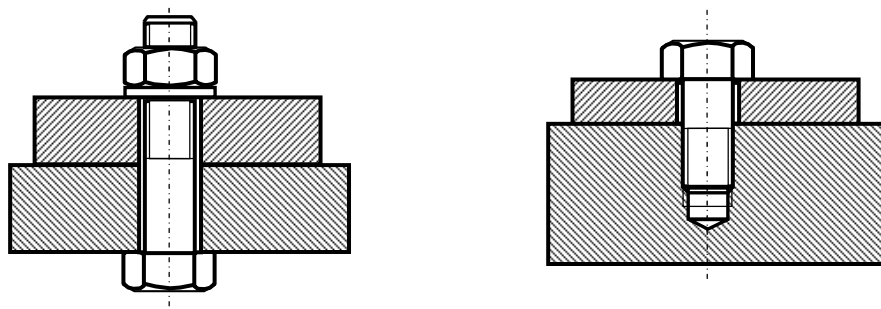
Alátétek:

A csavaranya egyenletes felfekvését biztosítja, a szorítóerőt egyenletesen elosztja, védi a felületet a sérüléstől esetenként a csavarbiztosítással együtt.

Fajtái:

Példák csavarkötésekre:

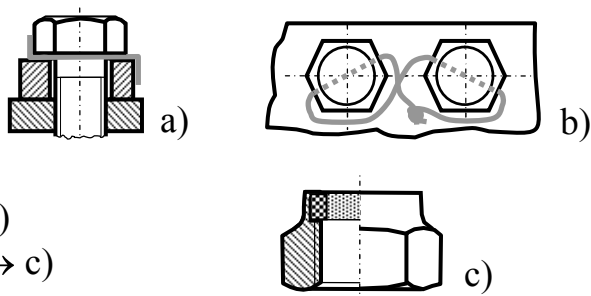

Csavarbiztosítások:

Lazulás ellen mozgó, rázkódó gépeken a csavarokat biztosítani kell.

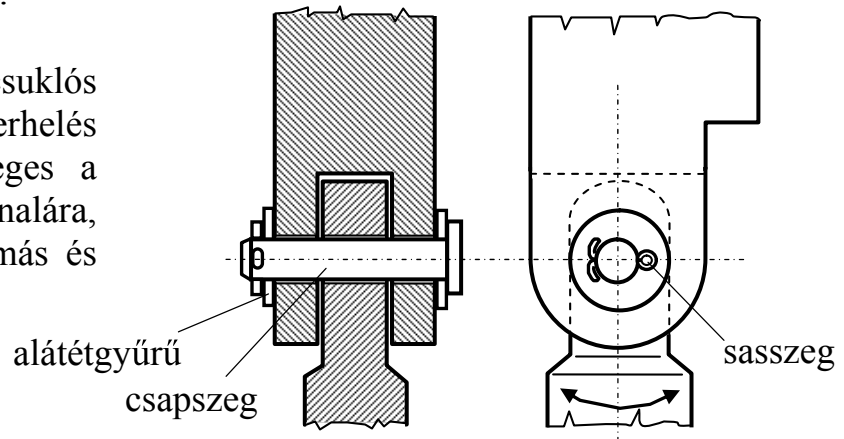
Megoldások:

- rugós alátét
- külső-belső fogas alátét
- kétanyás biztosítás
- sasszeges biztosítás
- lemezes, huzalos biztosítás → a) és b)
- csavaranya műanyag gyűrű betéttel → c)

CSAPSZEGKÖTÉSEK:

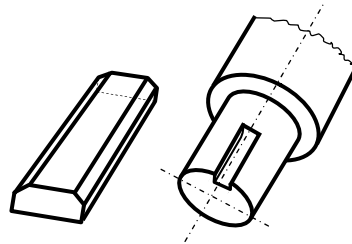
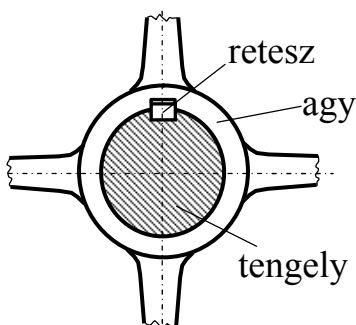
Alkatrészek között csuklós kapcsolatot létesít. A terhelés iránya általában merőleges a csapszeg tengelyvonalára, igénybevétele palástnyomás és nyírás.

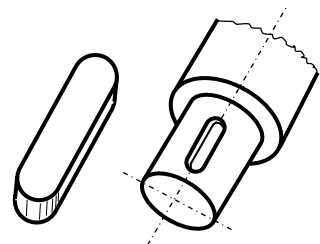
TENGELYKÖTÉSEK:

A tengelyen elhelyezkedő gépelemek (ékszíj, tárcsa, fogaskerék stb.) rögzítésére alkalmazzák.

Reteszkötés: Alakzáró kötés, a tengely körüli elfordulást megakadályozza, de tengelyirányú elmozdulás ellen az alkatrészt egyéb módon biztosítani kell.

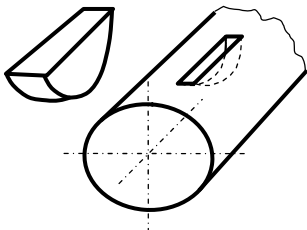
Hornyos retesz és fészek

Fészkes retesz és hornya

Íves retesz

A mély horony a tengelyvéget gyengíti, ezért nagyobb nyomatékok átvitelére nem alkalmas.

Ékkötések

Különbség az ék és a retesz között: ékkötésnél a kötőelem felülete lejtős, így a kötés kör sugárirányú erőhatás ébred.

Az ékfelület lejtése: 1-2%

Hornyos ék

Fészkes ék

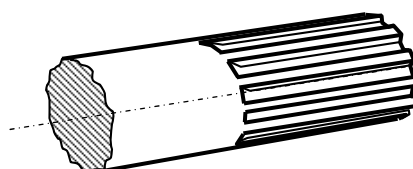
Orros ék

Bordás tengelykötés

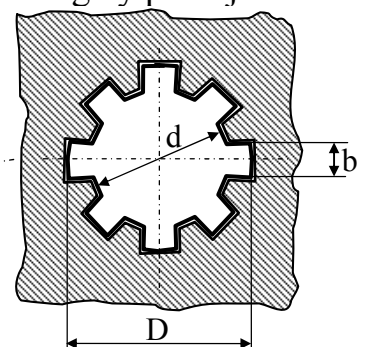
Nagy nyomatékok átvitelére – tengelyirányú elmozdulás lehetősége mellett.

Jellemző méretek:

D , d , b , z (bordaszám)

Bordás tengely profilja:

FORGÁST KÖZVETÍTŐ GÉPELEMEK

Az egyes alkatrészek (pl. fogaskerekek, lánckerekek stb.) forgó mozgását teszik lehetővé. Ezek: - tengelyek, csapok
- csapágyak

TENGELYEK, CSAPOK:

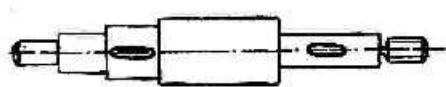
Forgó alkatrészeket hordoznak – általában energiaközlő funkciót látnak el

Forgó tengelyek: a tengely a (csapágyazással) a szerelt elemekkel együtt forog

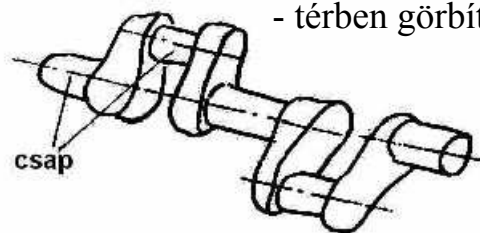
Álló tengelyek: a tengely áll, a szerelt elemek csapágyazva elfordulnak a tengelyen

Kialakítás szerint a tengelyek lehetnek:

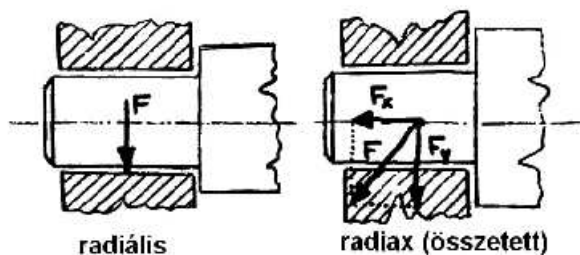
- egyenes tengely

- görbített tengely: - síkban görbített
- térben görbített

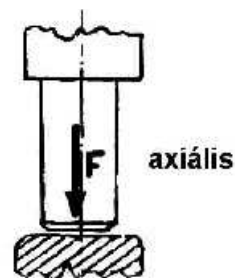

Tengelyterhelések:

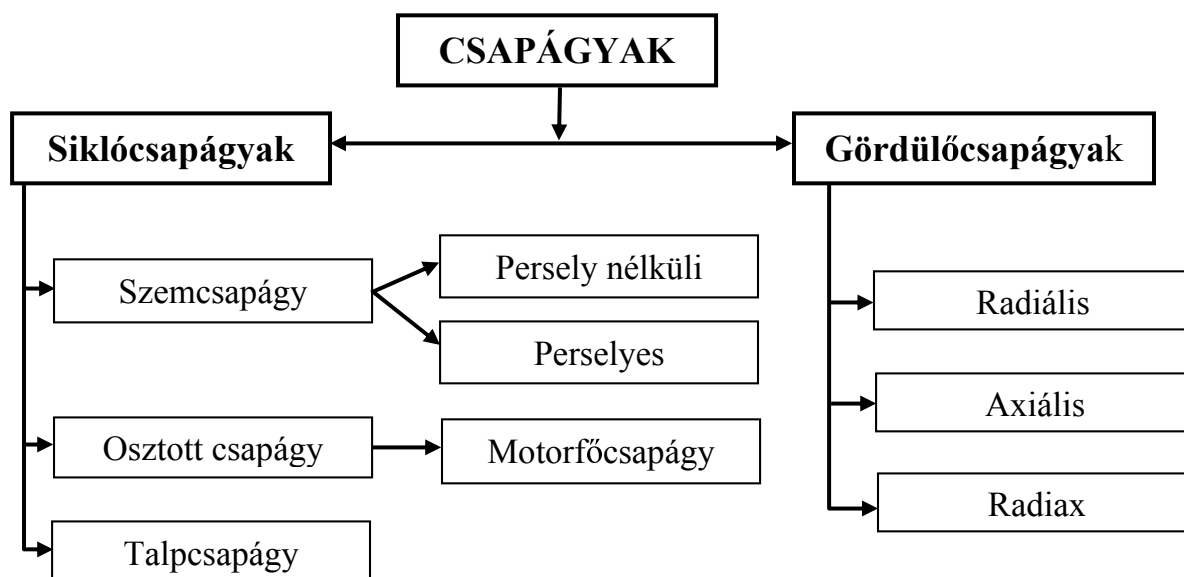
radiális

radiax (összetett)

CSAPÁGYAK

Feladatuk: a tengelyek alátámasztása, a forgó mozgás lehetővé tétele, és a tengelyre ható erők felvétele

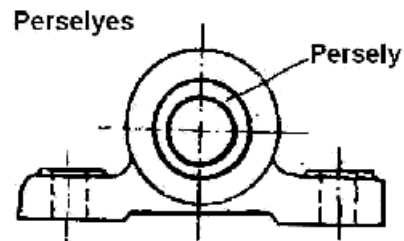
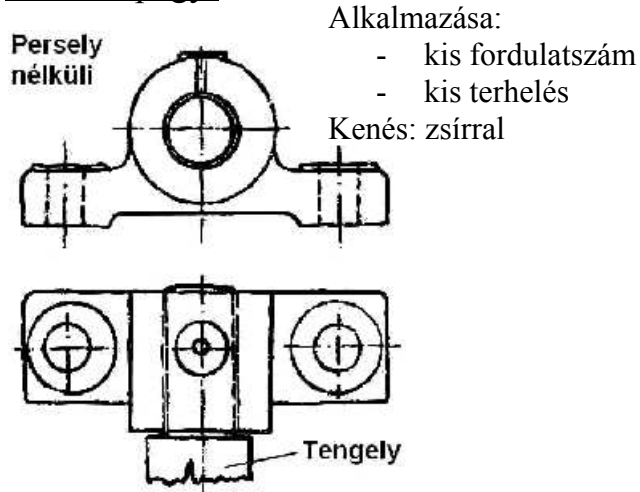

Siklócsapágyak:

Tengelycsap csúszó súrlódással egy perselyben fut. A csap nagy felületen érintkezik a csapággal, ezért a lökésszerű terhelést jól bírják, a fordulatszám változásra érzékenyek.

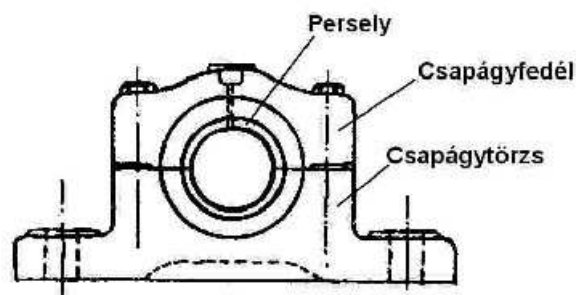
A tökéletes kenésről a csap és a persely között gondoskodni kell!

Szemcsapágy:

Cserélhető persely, felújítása egyszerűbb
Jobb siklási tulajdonság, persely anyaga:
öntöttvas, bronz, ón-, ólom- és
rézötvözet bélésű acél, műanyag,
önkenő porkohászati eljárással
készített csapágyak

Osztott csapágy:

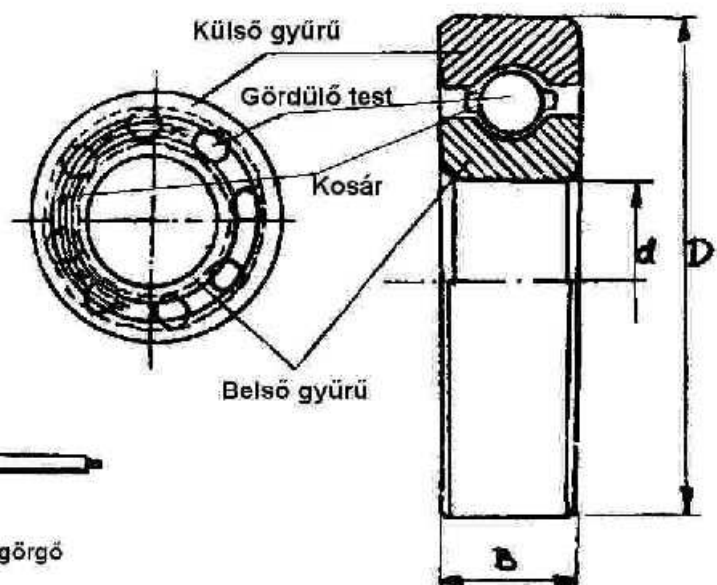
- A csapágyház és a persely is két darabból készül, ami szerelésüket megkönnyíti.
- A csapágy jellemzője a nagy terhelhetőség és a kis önsúly
- Belsőégésű motorok főtengelycsapágyaként használják
- Csapágy: acélvázra épített többrétegű, bronz és ón-ólom fehérfémből készül

Gördülőcsapágyak

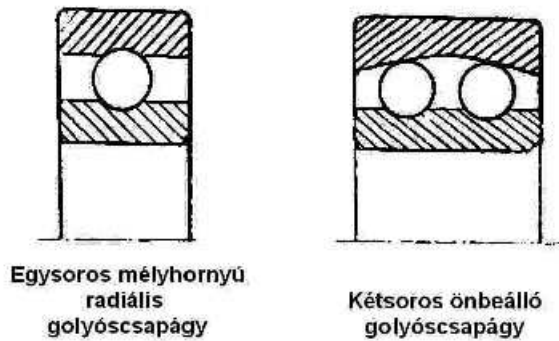
Gördülő elemeken fordul el a tengely.

Előny: gördülési ellenállás kisebb mint a csúszósúrlódás ($f \ll \mu$)

Gördülőelemek:

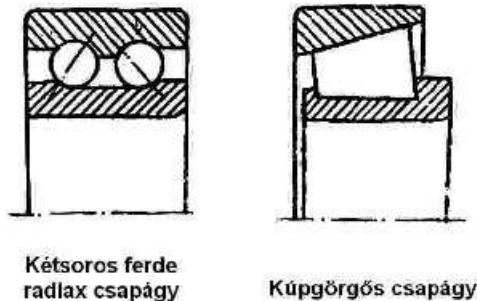
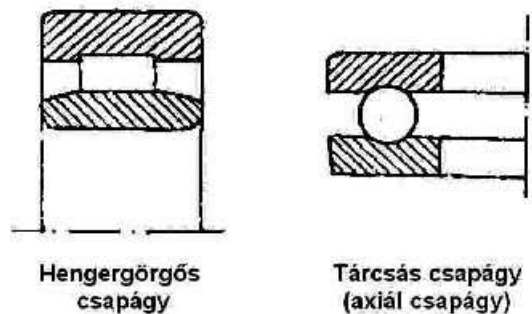

Gördülőcsapágy-típusok:

- Mélyhornyú golyóscsapágyak nagy sugárirányú terhelés felvételére alkalmasak. Forgási síkjukhoz képest szögeltérést nem engednek meg.
- Önbeálló golyóscsapágy külső gyűrűjének belső felülete gömb alakú, ami 2-3 fokos szögeltérést tesz lehetővé. A szerelés kisebb pontatlanságai, és a tengely szöghajlását könnyebben elviseli.

- Hengergörgős csapágy csak radiális terhelés felvételére alkalmas.
- Tűgörgős csapágy (2-3 mm átmérőjű) akkor javasolható, ha kevés a rendelkezésre álló hely. A tűgörgők kosár nélkül, sűrűn egymás mellett helyezkednek el.
- Tárcsás csapágy nagy tengelyirányú erők felvételénél alkalmazható.

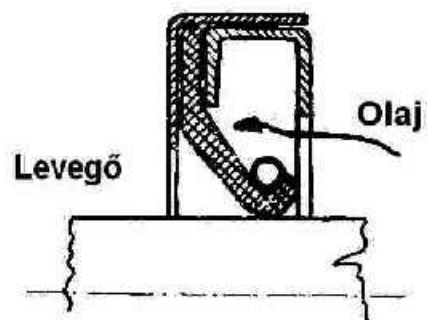
- Ferde hatásvonalú csapágy sugár- és tengelyirányú erők felvételére alkalmas. A csapágy tengelyvezetése pontos, ezért a legigényesebb helyekre is beépíthető.
- Kúpgörgős csapágy egyidejűleg axiális és radiális terhelés elviselésére alkalmas. A külső gyűrű a görgőkről levehető, csapághézag beállítható.

Gördülőcsapágyak kenése: Zsír vagy olaj a felhasználás helyétől függően

Tömítőelemek:

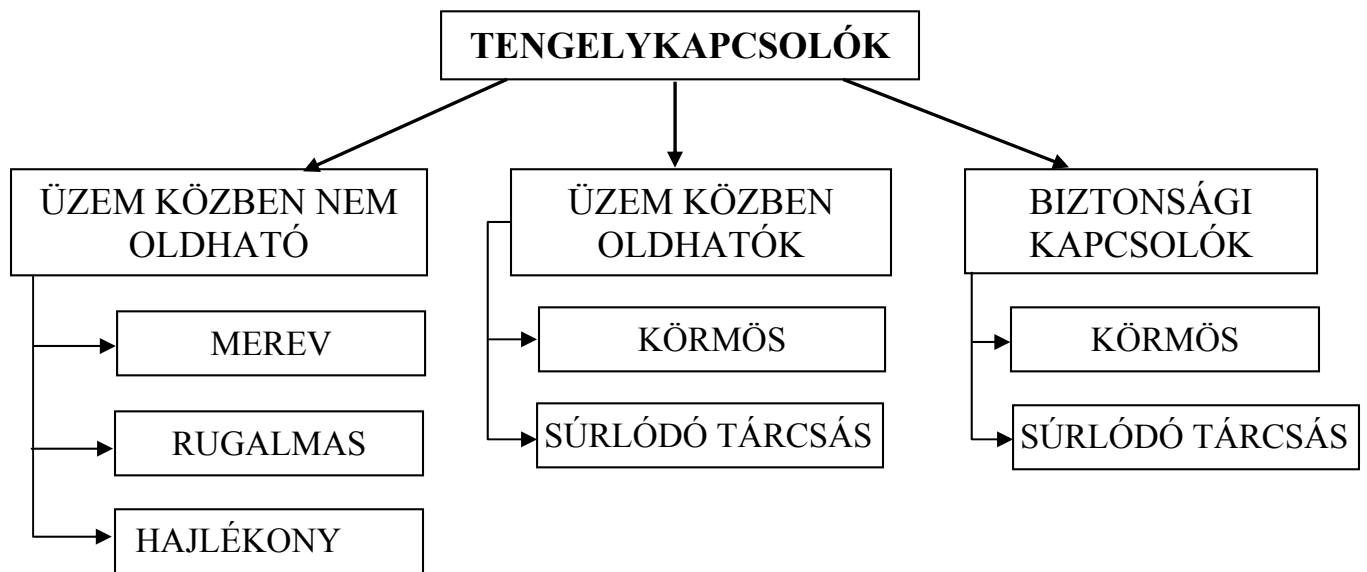
Szennyezőanyagok csapágyba jutását és a kenőanyag eltávozását akadályozzák meg.

Általában gumiból készült karman-tyús tömítőgyűrűket alkalmaznak.

TENGELYKAPCSOLÓK

Feladatuk: tengelyvégek összekapcsolása és a nyomaték átvitele

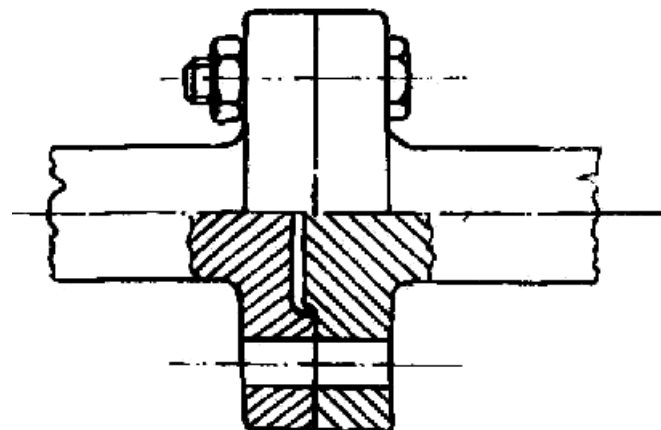
ÜZEM KÖZBEN OLDHATATLAN KAPCSOLÓK

Üzem közben a tengelyek nem bonthatók meg.

Merev tengelykapcsolók:

A tengelyvégeket elmozdulás lehetősége nélkül, mereven kapcsolják össze. Dinamikus igénybevételekre érzékenyek.

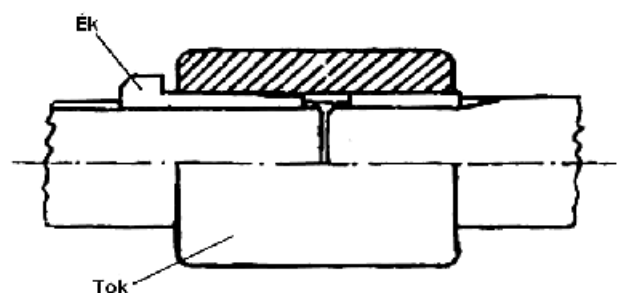
Merev tárcsás tengelykapcsoló:

- Nagy nyomaték átszármaztatására alkalmas.
- A nyomatékot az összeszorító erő által ébredő súrlódás viszi át.
- Hosszú tengelyek esetén a gyártás és a szerelés megkönnyítésére is alkalmazzák.

Tokos tengelykapcsolók:

- A két tengelyvéget a tok kapcsolja össze az orros ék segítségével.
- Az ék miatt excentrikus a tok, ezért csak kisebb fordulatszámok mellett alkalmazható.

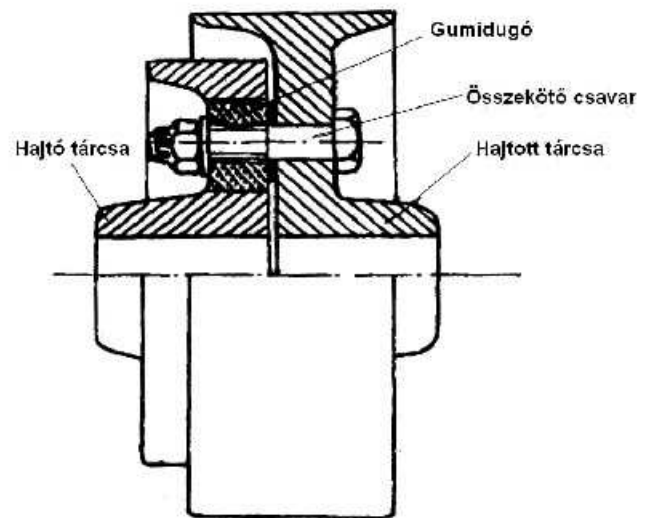

Rugalmas tengelykapcsolók:

A lökésszerű, dinamikus igénybevétel elkerülésére a nyomatékátvivő elem rugalmas (pl. bőr, gumi).

Gumidugós:

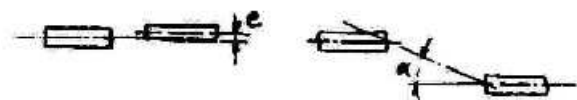
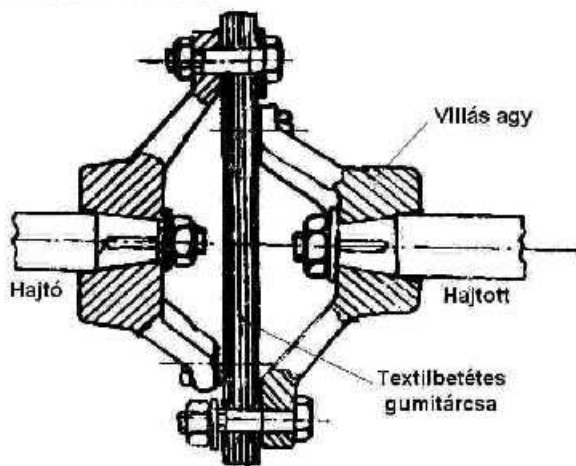
- A két tárcsafél közötti kapcsolatot a az összekötőcsavarokon lévő rugalmas elemen keresztül alakítják ki.
- A gyakorlatban a tárcsafelek között nincs fémes érintkezés.
- Az elfordulás mértéke, néhány tized fok, a rugalmas elem anyagától és alakjától függ.

Hajlékony tengelykapcsoló:

Szögeltéréssel kapcsolódó tengelyvégek összekötésére alkalmas.

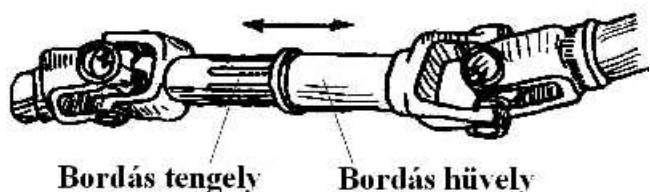
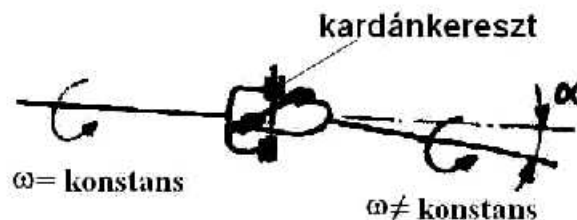
HARDY - TÁRCSA

- A háromvillás kapcsolóelemek között vászonbetétes gumitárcsa, vagy vékony rugalmas acéltárcsa, rögzítőcsavarok segítségével biztosítja az összeköttetést.
- A villás elemek egymáshoz viszonyítva fél osztással elfordítva kapcsolódnak a közöttük lévő tárcsához.

Kardántengely:

- Nagyobb szöghajlás és nagyobb távolság esetén használják.
- Egy kardánkeresztnél a meghajtott tengelyrész szögsebessége nem állandó.
- Kettős kardánkereszt alkalmazásával lehet a szögsebesség állandóságot biztosítani, de csak akkor ha a középső elemhez a két szélső tengely azonos szögben hajlik!

ÜZEM KÖZBEN OLDHATÓ KAPCSOLÓK

Terhelés alatt a tengelyek szétválaszthatók (pl. gépjármű tengelykapcsolók).

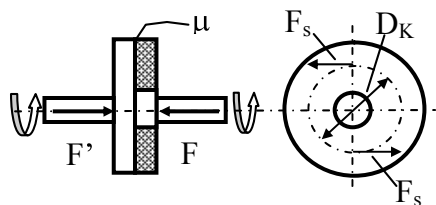
Körmös kapcsoló:

- Üzem közben csak szétkapcsolni lehet.
- Összekapcsolás csak álló helyzetben lehetséges.

Tárcsás tengelykapcsoló:

Tengelyek összekapcsolása súrlódóbetéttel ellátott tárcsa (tárcsák) segítségével.

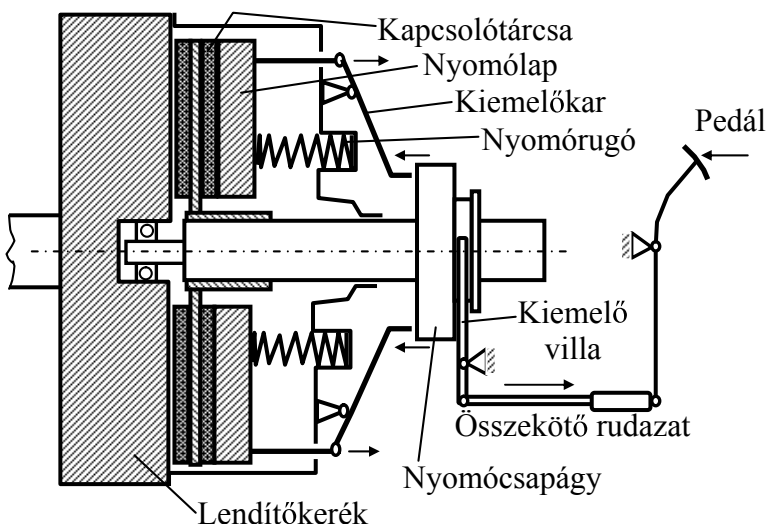
Az $F=F'$ összeszorító erő hatására súrlódóerő ébred a súrlódótárcsa felületén:

$$F_s = \mu \cdot F \text{ [N]}$$

Az átvihető nyomaték nagysága:

$$M = F_s \cdot D_K \text{ [Nm]}$$

A keletkező nyomaték hatására a két tengely együtt forog, F erő megszűnésekor a tengelyek külön válnak. Az F erőt a gyakorlatban rugóerő biztosítja.

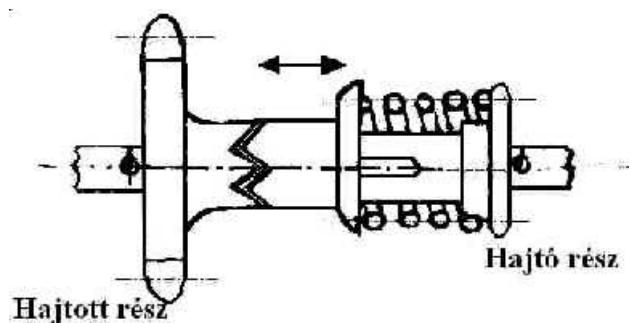

A tengelykapcsoló pedál benyomásakor a nyomócsapágó a kiemelő karok segítségével eltávolítja a nyomólapot a kapcsolótárcsától, ezáltal megszűnik a rugók összeszorításából származó súrlódóerő – a hajtás megszűnik

BIZTONSÁGI TENGELYKAPCSOLÓK:

Cél: nyomatékhatárolás (szerkezet védelme).

- Túl nagy nyomaték hatására a kapcsolódó körmök elcsúsznak egymáson.
- Átvihető nyomaték nagyságát a rugó előfeszítésével állítjuk.

FORGÁST ÁTSZÁRMAZTATÓ GÉPELEMEK

A forgó mozgás és nyomaték átszármasztására alkalmas megoldások:

- SZÍJHAJTÁS
- LÁNCHAJTÁS
- FOGASKERÉKHAJTÁS
- HIDRAULIKUS TELJESÍTMÉNYÁTVITEL

SZÍJHAJTÁS:

Egymástól távol eső, párhuzamos tengelyek közötti erőátvitel

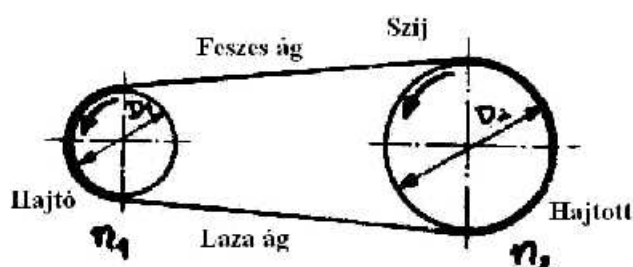
Laposszíjhajtás:

A tengelyekre szerelt szíjtárcsák felülete és a szíj közötti tapadás a működés alapja.

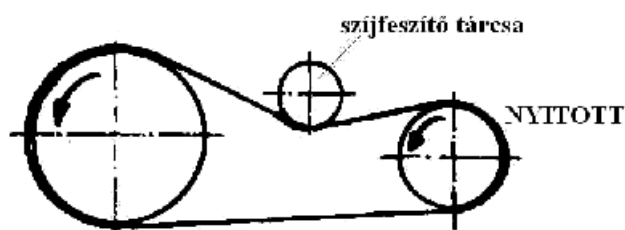
Áttételviszonyok:

$$i = \frac{D_2}{D_1} = \frac{n_1}{n_2} \text{ áttétel (módosítás)}$$

$$n_1 \cdot D_1 = n_2 \cdot D_2$$

Változatai:

Hajtás közben a szíj a hajtótárcsán megcsúszik

Szlip:

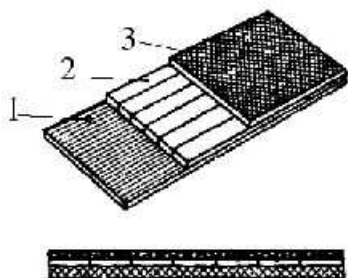
$$s = \frac{v_1 - v_2}{v_1} \cdot 100[\%]$$

v_1 : hajtó kerék kerületi sebessége

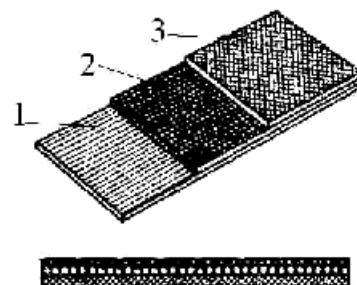
v_2 : hajtott kerék kerületi sebessége

$s \approx 3 - 7 \%$ maximum

Laposszíj felépítése:

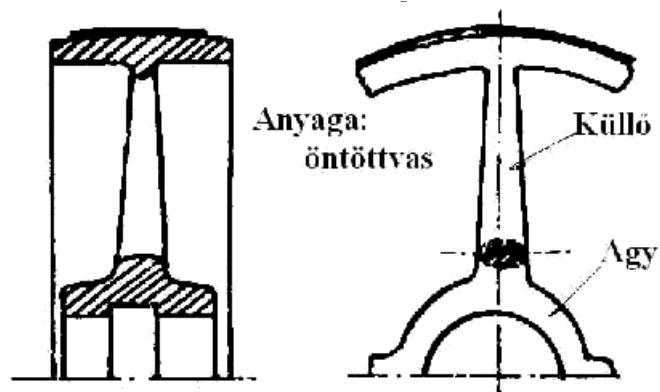

- 1- krómcszerzésű bőr futófelület
- 2- poliamid v. poliészter vonóréteg
- 3-PVC bevonatú textilszövet v. bőr fedőréteg

Szíjtárcsa kialakítása:

- A körív profil a szíjat a tárcsa közepén tartja
- Általában elegendő, ha a nagyobbik tárcsa köríves
- A tárcsa felületét simára kell munkálni, és tisztán kell tartani

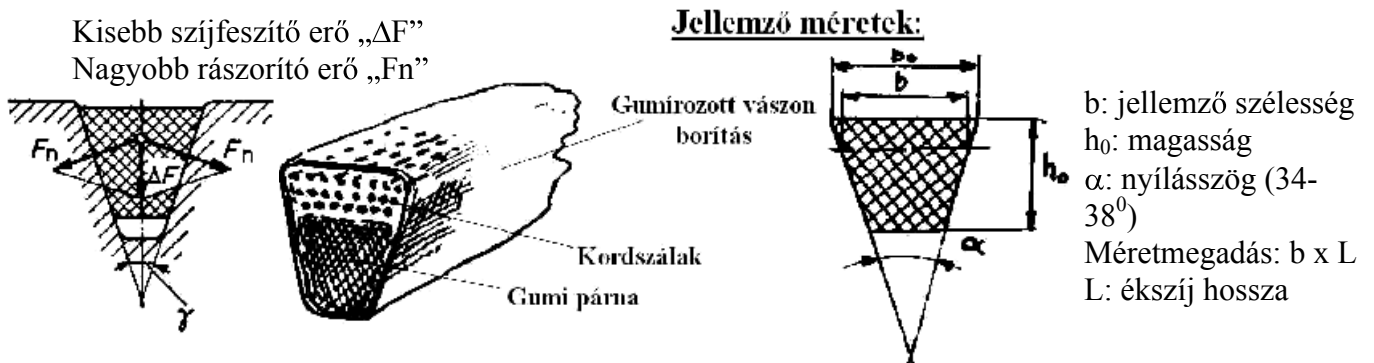

Ékszíjhajtás:

Az egyik legelterjedtebb hajtóelem.

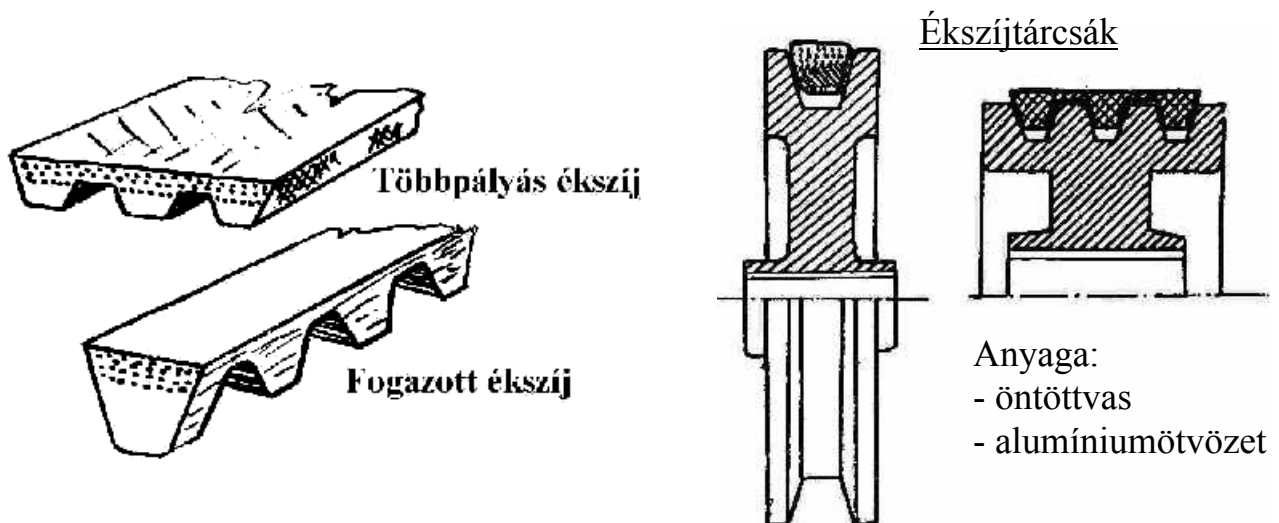
Előnye: - jó hatásfok (~95%); - nagy áttételezési lehetőség; - nagy nyomatékátvitel; - kis feszítőerő esetén is nagy súrlódóerő ébred az érintkező felületeken

Ékszíj: Trapéz keresztmetszetű, kordbetétes gumitöltésű, végtelenített szíj

Többpályás ékszíjakat nagyobb nyomatékok átvitelére használják. A szíjtárcsába párhuzamos hornyokat alakítanak ki.

A fogazott ékszíj jobban követi a kisebb ékszíjtárcsák görbületét, a belső súrlódás csökken, a szíj kevésbé melegszik.

LÁNCHAJTÁS

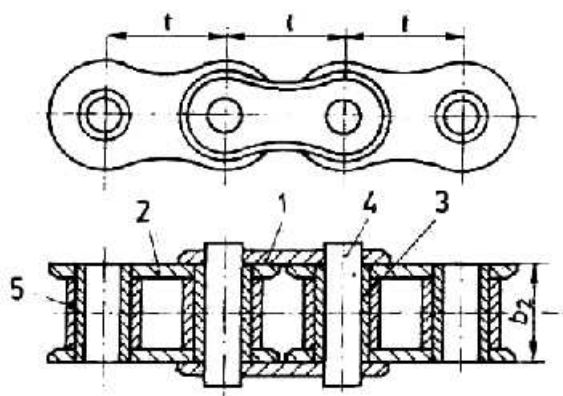
Párhuzamos tengelyek között csúszásmentes hajtásátvitel

Hajtásátvivő elem: lánc

Lánchajtás előnyei:

- nagy tengelytávra is használható
- egy láncsal több tengely is hajtható
- csúszásmentes hajtás
- hatásfok jó ($\eta = 0,9-0,98$)
- kezelése egyszerű, viszonylag olcsó

Leggyakoribb a görgős hajtólánc:

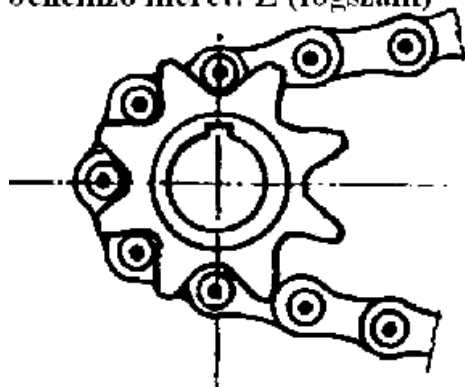

1. külső heveder; 2. belső heveder;
3. persely; 4. csap; 5. görgő

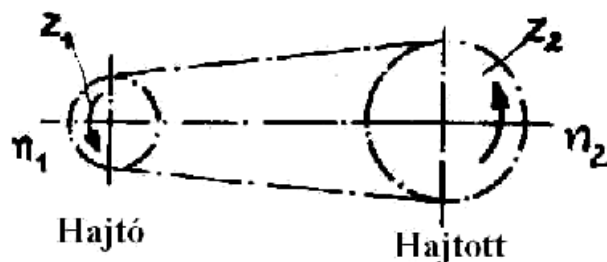
- A görgők alkalmazásával csökken a veszteség, lánckerék fogaival gördülő súrlódás
- Kisebb kopás, mindig más görgőfelület érintkezik a lánckerékkel
- A görgő és a persely közötti olajfilm csillapító hatású
- t = láncosztás

Lánckerék:

Jellemző méret: Z (fogsám)

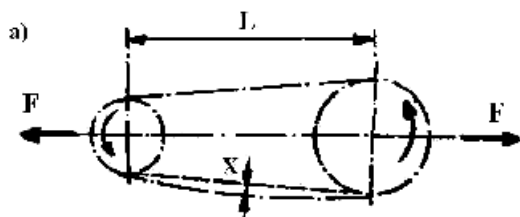
Lánchajtás áttétele:

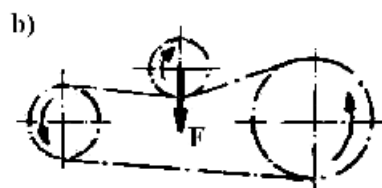
$$i = \frac{z_2}{z_1} = \frac{n_1}{n_2}$$

$i < 1$: gyorsító áttétel
 $i > 1$: lassító áttétel

Láncfeszítési megoldások:

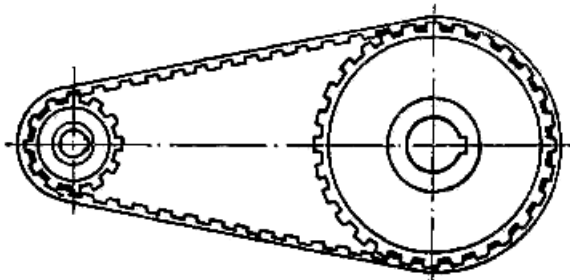

x = láncbelógás; L = tengelytáv
 $x = 0,02 - 0,03 L$

Fogasszíj:

- A fogasszíjhajtás a szíjhajtás és a láncfajátás előnyeit egyesíti.
- A hajtás viszonylag kis előfeszítéssel csúszásmentesen viszi át a mozgást.
- Megfelelő csillapítású, csendes, karbantartást nem igényel.

- A fogasszíjak rugalmas, hajlékony, nagy szilárdságú műanyagba ágyazott sodrott acélhuzalokból készült húzóelemekből, pászmákból épülnek fel.
- Az alkalmazott műanyagok kopásállóak, ezért a fogasszíj leggyakrabban alumínium ötvözetből készült szíjtárcsán kenés nélkül futhat.

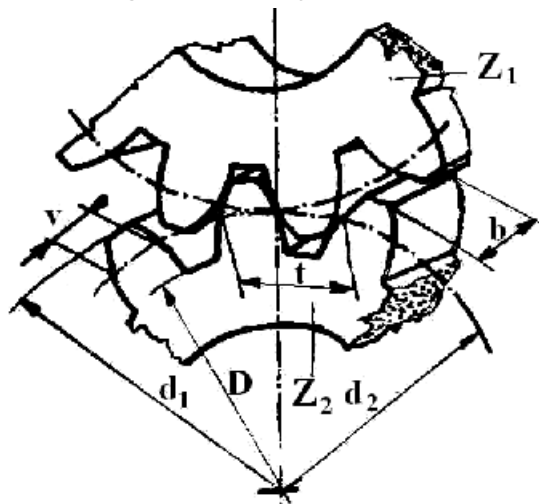
FOGASKERÉKHAJTÁS

Egymáshoz közeleső – párhuzamos, metsző vagy kitérő – tengelyek közötti mozgásátvitelre használhatók.

Csoportosítás:

- hengeres fogaskerekek – párhuzamos tengelyeknél
- kúpkeres fogaskereke – 90 fokos szögben álló tengelyeknél
- csigahajtás – kitérő tengelyeknél

Homlokfogaskerekek jellemzői:

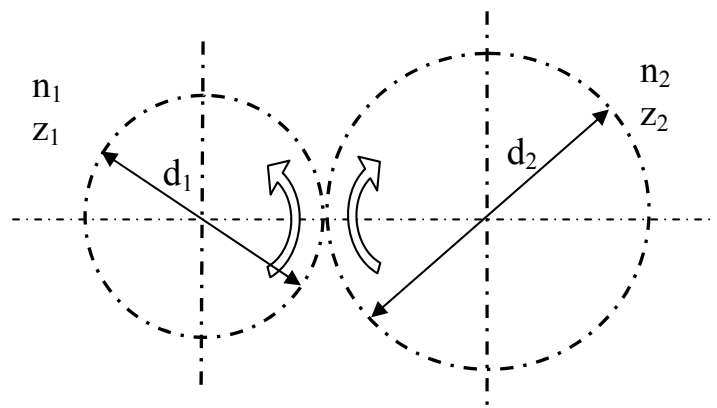

d_1 : fejkör
 d_2 : osztókör /gördülőkör/
 D : lábkör
 t : fogosztás
 v : fogvastagság
 b : fogszélesség
 z_1, z_2 : fogs számok

Fogaskerekeket jelképesen osztóköreikkel jelölhetünk (d_1 ; d_2)

Fogaskerekek áttétele:

$$i = \frac{z_2}{z_1} = \frac{n_1}{n_2}$$

A gördülőkör kerülete: $K = d_1 \cdot \pi = z_1 \cdot t$

$$\text{átmérője: } d_1 = z_1 \frac{t}{\pi}$$

A $\frac{t}{\pi}$ arányt **modulnak** /m/ nevezzük

$$d_1 = z_1 \cdot m \rightarrow m = \frac{d_1}{z_1}$$

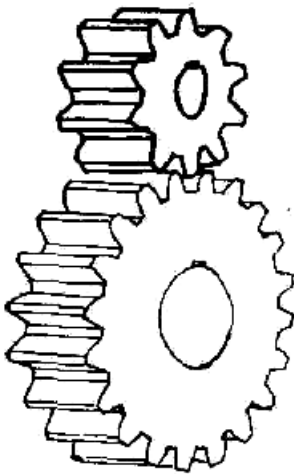
A modul az osztókör átmérőjének egy fogra jutó része.

Csak azonos modul értékű fogaskerekek kapcsolhatók össze.

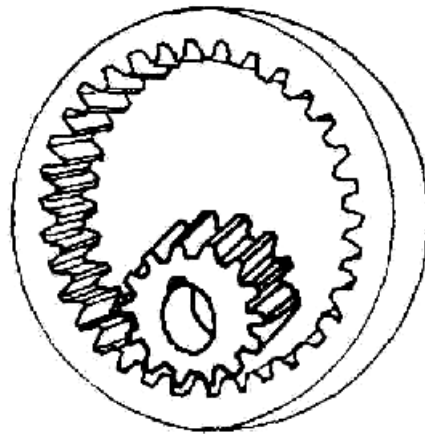
Modulsorozat (mm): 1; 1,25; 1,5; 2; 2,5; 3; 4; 5; 6; 8; 10; 12; 16; 20; 25; 32; 40; 50; 60

Fogaskerek fajtái:

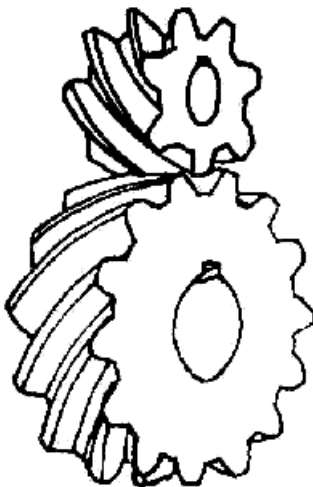
Homlokfogaskerek:

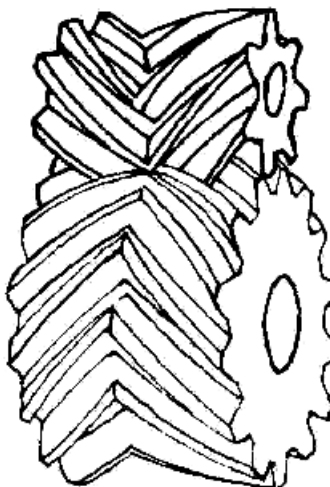
Külső fogazású egyenes

Belső fogazású egyenes

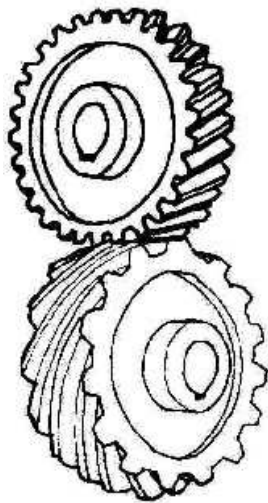

Ferde fogazású

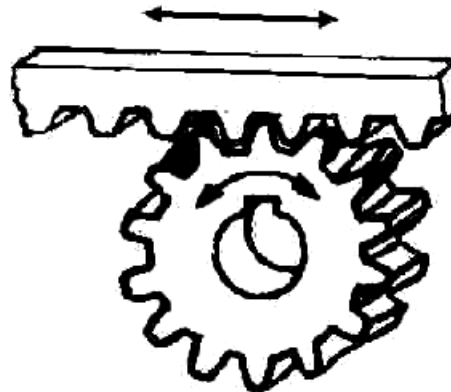

Nyíl fogazású

- A ferde fogazásúnál egyszerre több fog kapcsolódik.
- Egyenletesebb nyomaték átadás.
- Csendesebb járás.
- Tengelyirányú erőhatás!
- Nyíl fogazásúnál a tengelyirányú erők kiegyenlítődnek, bonyolultabb, szerszám, költséges gyártás.

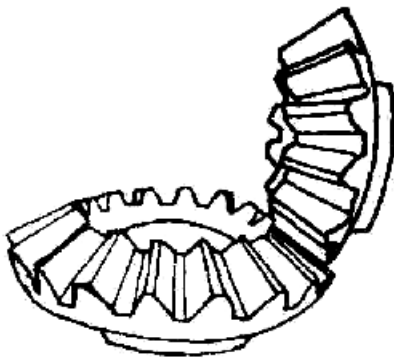
Csavarkerek

Fogaskerék-fogasléc

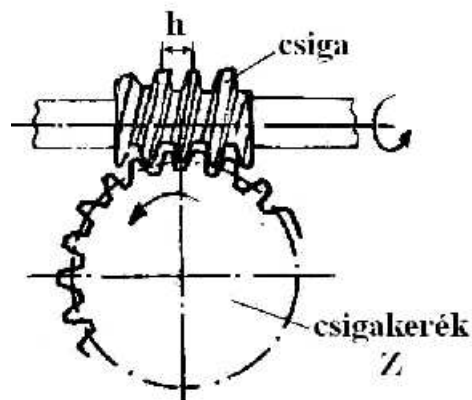
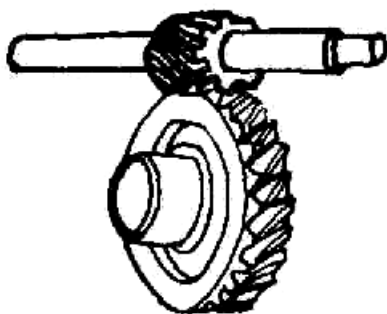
Körmozgás ↔ egyenes vonalú mozgás

Kúp fogaskerek:

- Egymásra merőleges tengelyek közötti fogaskerék kapcsolat kialakítására.
- Pl.: differenciálműveknél

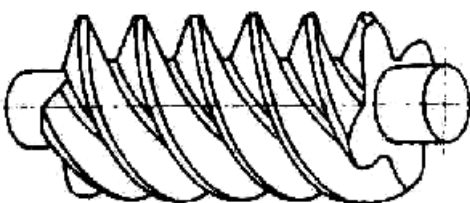
Csigahajtás:

Előny: - nagy áttétel valósítható meg
- önzáró kialakítás

Áttétele: $i = \frac{z}{k}$

k: a csiga bekezdéseinek a száma

4 bekezdésű csiga